

פרוטוקול מס' 288

מישיבת ועדת העבודה
מיום ו', י' באדר ב' תשל"ו - 12.3.1976, שעה 8.30

נ כ ח ו :

חברי הוועדה:

ש. ארבל-אלמוזלינו - היו"ר
י. ד. אמיר
מ. גז
פ. גרופר
ל. דיציאן
מ. דרובלס
ה. זיידל
ה. שמעוני

מוזמנים:

ר. ברקאי - מנהלת ענף ילדים, ביטוח לאומי
ר. דותן - מועצת הפועלות
ח. גרסטלר - ועד הפועל של ההסתדרות
ש. כהן - ביטוח לאומי - מחקר
מ. לובלסקי - מועצת הפועלות
ז. מיליון - מזכ"ל השלטון המקומי
מ. גדיש - ס/ראש עיריית ירושלים
א. מאיר - ראש עיריית קריית-גת
ג. לב - מרכז שלטון המקומי
י. הראל - משרד הסעד
ד"ר פוזנר - משרד החינוך
ת. אשל - מועצת פועלות

מזכיר הוועדה: מ. משולם

רשמה: א. עצמון

סדר היום: הקמת ענף להזנה הנוחן שירות אוניברסלי באמצעות המוסד
לביטוח לאומי עקב העלאת דמי הביטוח הלאומי - הצעה של חה"כ
ד. לוי.

היו"ר ש. ארבל:

אני פותחת את הישיבה.

הקמת ענף להזנה הנותן שירות אוניברסלי באמצעות המוסד לביטוח לאומי עקב העלאת דמי הביטוח הלאומי - הצעה של חה"כ ד. לוי.

אני מקדמת בברכה את האורחים לישיבה. נמצאים איתנו נציגי המרכז השלטון המקומי ומשלחת של מועצת הפועלות והביטוח הלאומי. אנחנו היום ממשיכים את הדיון בנושא שהועלה בכנסת והועבר לוועדת העבודה, עקב העלאת דמי הביטוח הלאומי ב-2.5% החל מחודש אפריל.

נכון הוא שהיו ישיבות של ועדות שרים בראשותו של ראש הממשלה בנושא הזה וכפי שהתבררנו מעל דפי העתונות, כביכול, נפלה ביום רביעי הכרעה. איננו יודעים מה היתה ההחלטה הסופית. אנחנו צברנו שהיום כאשר יגיעו נציגי המשרדים נשמע מהם. אבל אנחנו לא נקשור את עצמנו עם ההחלטה שהתקבלה בוועדת השרים. לנו יש נושא שהועבר ממליאת הכנסת וחייבים לדון בו. ההתייחסות שלו היא לגבי דמי הביטוח שהולכים לגבות החל מחודש אפריל בשיעור של 2.5% והטענה של חברי-הכנסת היא שחלק מהגבייה הזאת צריכה להיות מיועדת לענפי ביטוח כמו אמהות, זקנה ושאיירים והיתר צריך להיות מיועד למטרה מסויימת. יש ויכוח מהי המטרה ומה היעד שצריך להיות בסכומים הללו. יש הסבורים, במיוחד משרד האוצר, שלא צריך לקבוע שום יעדים ואת הכסף צריך לגבות. אנו סוברים שלא ניתן את ידינו להעלאת דמי ביטוח מבלי שיהיו יעדים מוגדרים, למרות שהאישור נעשה בוועדת הכספים. לגבי חלק של דמי הביטוח, וכל מה שקשור לביטוח הלאומי, הנושא הזה נמצא בסמכותה של וועדת העבודה ואיננו יכולים להשלים שיגבו דמי ביטוח מבלי שיהיו להם יעדים מוגדרים. אנו רוצים לתת את דעתנו לאלו יעדים אפשר לייעד את האחוזים האלה, אם זה להזנה או ליום חינוך אורך, אם לתלבושת אחידה ועוד. לצורך זה הזמנו לישיבה את האורחים כדי לשמוע מה דעתם ומה הם חושבים לייעץ לנו ולהמליץ בנושא הזה.

ההצעה היא לגבי הזנה שהעלה חה"כ ד. לוי. אני מציעה שנשמע את נציג המרכז השלטון המקומי מכיון שיש לו חלק לא מבוטל במפעל ההזנה של היום, גם בכסף וגם בארגון. כל הפעולה הזאת נעשית במפעל ההזנה של בית-הספר.

ז. מיליון:

בענין ההזנה לילד - היום זה מקיף כ-200,000 ילדים בבתי-הספר. אני חושב שהמתכונת ידועה לכל הנוכחים. השאלה היא אם להרחיב את הדבר כפי שזה מוצע ע"י המוסד לביטוח לאומי. ואני פה מבדיל בין ההצעה של המוסד לביטוח לאומי לבין התכנית של משרד החינוך. בו בזמן שהמוסד מדבר על שירות אוניברסלי חובה לכל הילדים, בלי לקשור את זה ליום ארוך. יש הבדל בין תכנית זו לבין הזנת ילד במסגרת יום לימודים ארוך. אנחנו סבורים שהזנת ילד אוניברסלי ללא יום לימודים ארוך, זה לא יהיה נכון. אנחנו סבורים שגם הצד החינוכי שרוצים להשיג אותו, בהתחשב עם העדר תשתית, כלומר מסעדות, פרוש הדבר אכילה על שולחנות בכיתות וכל הקשור בנקיון והאפשרות ללמד הרגלי אכילה. אפשרות ללמד הרגלי אכילה ונימוסים בתוך הכתה לא נוכל להשיג בנקל אלא אם נגייס את כל המורים מרצונם הטוב וכל הכישורים שלהם, גם זה לא ניתן מבלי להשקיע הון תועפות בענין הזה. גם המורים ידרשו תוספת כספית כדי להאריך את שהותם בבית-הספר. אני כבר לא מדבר על הבעיות הלוגיסטיות והאדמיניסטרטיביות הקשורות בכלים ובנקיון. היה לנו דיון יסודי במרכז השלטון המקומי בנושא הרגיש הזה והדיעות התחלקו.

ז. מיליון:

לכן החלטנו נתמוך בכל ניסוי שייעשה בנושא מכיון שזה לא יהיה נכון שבנושא כזה שיש לו משקל וערך חברתי ממדרגה ראשונה שנפסול אותו מבלי לבדוק אותו. לכן באם רוצים לעשות ניסוי אנחנו נתמוך בו אבל בתנאי אחד שכל ההוצאות תכוסינה ע"י הממשלה.

אישית יש לי הסתייגות גם בנושא זה

ואני לא הייתי רוצה להיות במקומו של אותו ראש עיר שעושה ניסיון כזה במשך שנת לימודים אחת שכל הילדים יקבלו אוכל חינם בכל בתי-הספר ולאחר השנה יפסיקו את הניסוי הזה ולא ימשיכו לתת את האוכל חינם לאותם הילדים. אני חושב שמצבו של אותו ראש עיר לא יהיה נוח. הלחצים יימשכו וכאשר אתה נותן משהו האזרח חושב שמגיע לו תמיד - אבל זה עניין של אותו ראש עיר. אני שמעתי שהתחילו את הניסיון הזה בכפר-סבא - אז אם ראש עירית כפר-סבא מוכן לעשות את זה אנחנו תומכים בו.

במה שנוגע לתכנית השניה יום לימודים

ארוך - אנחנו בעד יום חינוך ארוך אבל יש לנו ספיקות בעניין. אם אפשר להבטיח שזה יהיה 100% יום לימודים עם חינוך טוב - מה טוב. אם לא מוטב לקצר את היום הרע. מסתבר שגם הניסויים שנעשו עד כה הם שונים ממקום למקום, הכל תלוי במורה, במנהל ובכל מיני גורמים. אי אפשר לעשות מזה דבר אחיד. גם פה התחלקו הדיעות.

יש כאלה שטוברים כמוני שהזנת הילד

אינו מוכרח להיות קשר הדוק עם יום חינוך ארוך. ישנם ילדים שהולכים לבית-ספר ליום שלם והוריהם נותנים להם סנדויצים - אלו הרגלים שההורים צריכים לקבוע. לעומת זאת יש אסכולה אחרת שאומרת - כל הילדים חייבים לאכול ביחד על-מנת שיהיה איזון ואינטגרציה. השאלה אם זה האמצעי ואם זה צריך להיות כך? - שוב פעם התחלקו הדיעות. עד כמה שאני מרגיש הרוב סבור שצריכה להיות מתכונת אחרת של הזנת הילד. השאלה אם יש מקום לחייב ילדים לאכול בבית-הספר.

עכשיו אני מגיע לאותה ההערה שהעירה

יושבת-ראש הוועדה שקראה זאת בעתונים. אני שמעתי ממר קוברסקי שהשתתף בישיבה הזאת שכל הנושא ירד מהפרק.

לגבי השאלה אם זה רצוי או לא -

לרשויות המקומיות יש ספיקות גדולים מאד בקשר לכושר הביצוע שלהם, מה גם שיש הוצאות שוטפות של אחזקה נקיון וכיו"ב. לכן אנחנו אומרים שאם זה יונהג אנחנו חייבים להבטיח שכל ההוצאות, גם הקטנות וגם הגדולות, חייבות להתכסות לא מכספי השלטון המקומי. כל השרתים והפרסונלים והסדורים הארגוניים נצטרכו להיות בידי הרשויות המקומיות. יש לנו הסדר עם הממשלה שאנחנו מקבלים החזר בעד הוצאות מסוימות, כולל שרתים בערך בשיעור של 90% מאותה ההוצאה - אבל הם עובדי הרשויות. כמוכן שישנה אפשרות אחרת שמי שיהיה ממונה על השירות הזה מבחינת הביצוע, נניח המוסד לביטוח לאומי או משרד החינוך, בתי-הספר עומדים לרשותם והם יכולים לעשות מה שהם רוצים. אני רק חושב שזה לא יהיה הגיוני ולא מתקבל על הדעת שמרכז ארצי או מחוזי ינהל דבר כזה לכן אני מניח שהאחריות לביצוע תיפול על הרשויות. אין שום קשר בין כיסוי של ההוצאות לבין האחראים על הביצוע. יכולים להיות הסדרים כאלה או אחרים אבל האחריות נשארת עלינו. הרשויות המקומיות לא יוכלו להשתתף במימון הנושא הזה. היום ההסדר הוא רע. על הנייר זה 35 אבל למעשה זה מגיע ל-55. מכיון שלא לוקחים בחשבון לא בלאי ולא השקעות ולא כל אותם עלויות. לכן זה כמעט כפול. מדוע אנחנו רוגזים מכיון שכל החיצים מכוונים לרשויות המקומיות מכיון שזה נעשה ע"י הרשויות המקומיות.

ז. מיליון:

כל העימות בין מה שמתרחש במשק זה קודם כל בא לרשויות המקומיות, אם זה הכתובת או לא, זה לא מעניין את האזרח. את התפריט לא הרשות המקומית קובעת אלא הממשלה. גם עניין של זכאות והשתתפות ההורים לא הרשות המקומית קובעת. כאשר אנחנו מבקשים להעלות את השתתפות ההורים במסגרת כל ההעלאות שיש במדינה אומרים לנו: אל תעלו. כאשר אנחנו יושבים עם אנשי האוצר הם אומרים לנו: אתם צריכים להעלות את ההכנסות שלכם בכך וכך סכומים. כאשר אנחנו באים לדבר על העלאות, לא רק בעניין הזנת הילד, אומרים לנו: לא, אל תעלו. אמר לנו שר החינוך לפני כמה חודשים שאנחנו צריכים לגבות בעניין הזנת הילד תוספת מן ההורים של 22 מיליון לירות. אם אנחנו לא יכולים להעלות את השתתפות ההורים החל מאפריל, פרושו של דבר שיצטרכו את הסכום הזה לגבות מספטמבר כאשר ההתיקרות תהיה כזאת שאיש לא יוכל לעמוד בזה. אז יגידו: הרשויות לא בסדר.

בקרב נבחרים הציבור יש גישה שזה דבר חינוכי - האם זה חינוכי שמכריחים את הילדים, גם אלה שרוצים לאכול בבית, לאכול בבית-הספר? - השאלה השניה - האם צריך להקל כל כך על ההורים שמישהו אחר יפתור את הבעיות? - יש הורים רבים שאומרים שהמדינה תדאג.

היו"ר ש. ארבל: אם המוסד לביטוח לאומי יקבל את זה

על עצמו הרי הוא בזה מקל עליכם

ומשחרר אותכם ממעמסה כספית.

ז. מיליון:

אם יוחלט בכל זאת שזה יבוצע אין ספק שיצטרכו להתארגן אחרת אבל התנאי הוא שהעול הכספי לא יפול על הרשויות המקומיות.

לגבי השאלה המיידית - אמרנו: אנחנו בעד ניסוי ואנחנו חושבים שהמועצה שהוקמה בראשותו של מר מאיר ממשיכה לטפל בכל האספקטים הארגוניים-מינהליים.

יש לנו גם הצעה אחרת, גם כן במסגרת המתכונת הקיימת אפשר לעשות שיפורים ארגוניים, איכותיים, חברתיים בתנאי שיעמוד לזה כסף נוסף. זה לא ילך במסגרת של מחיר 60-70 לירות לחודש והרשות המקומית לא יכולה להוסיף. אנחנו חושבים שיש מקום לשיפור התפריט. אם כבר יש כסף שהסובסידיה תחזור לאותן משפחות שאינן יכולות לשלם. אני חושב שזה לא יהיה נכון לתת את ההזנה חינם גם לבעלי-האמצעים; מבחינת המדינה. אם הביטוח הלאומי צריך ליהפך למס או לא - זה לא ענייני. ואם יש צורך של כסף אפשר לתת לאותם 200,000 תלמידים שאוכלים ארוחה בחינם. אנחנו חושבים, כאזרחים, שזה לא יהיה נכון. בכל אופן יש מקום שהביטוח הלאומי יממן את המתכונת הקיימת. אבל לעבור מקיצוניות לקיצוניות בבת-אחת אנחנו לא נהיה מסוגלים לעשות את זה.

היו"ר ש. ארבל:

אני רוצה שנבהיר לעצמנו על מה אנחנו מדברים. בישיבה הראשונה כאשר קיימנו את הדיון הוזמנו ד"ר פוזנר, א. לאור ומנכ"ל המוסד לביטוח לאומי. שם נאמר: המוסד אינו מקור לסבסוד שירות זה או אחר אלא זה בטחון סוציאלי. יש ענף בטוח, משלמים דמי ביטוח והמבטח עצמו מקבל עבור זה. שנית - המוסד אינו מקור לגביית מיסים. הנא אינו כלי לא של האוצר ולא של מישהו אחר. זהו מוסד עצמאי דעם"חוק קובעים דמי ביטוח ולמה הם מיועדים - כך זה עד היום. כל עוד החוק היקנה לו את הדברים האלה איש לא יוכל לשנות את זה והמוסד מעמדו במקומו.

היו"ר ש. ארבלי:

שלישית - למוסד אין כספים המיועדים לתת למפעל ההזנה הקיים או לתת שירות אחר. יש לו ענפים עפ"י חוק והוא מקיים אותם על סמך אותם דמי הביטוח שפורטו בחוק כמה לענף זה וכמה לענף אחר. הוא אפילו לא יכול לעבור מענף אחד לשני אם מצטברים גרעונות. המוסד עשה את החשבון, ונאמנים עלי החשבונות שלו, שאומר: תוספת של 1.1% יכסו את הגרעונות השוטפים.

נשאלת השאלה, כאשר מציעים העלאה של 2.5% והמוסד אומר שמספיק לו 1.1% כדי לכסות את הגרעונות, למה לייעד את היתר? - אתה אומר שאפשר לשפר את מפעל ההזנה הקיים אחרי שהמוסד יתן את הכסף, מניין הוא יתן? - מה שיש לו זה מיועד לענפים הקיימים. כל עוד שהענף חדש והמוסד יגבה דמי ביטוח איננו יכולים לדרוש ממנו שום דבר. תדרשו סבסוד ממשרד החינוך כדי לשפר את מפעל ההזנה הקיים. אנחנו היום מתווכחים על ההצעה הזאת אם היא טובה או לא, אם נאפשר דמי גבייה למה זה צריך להיות מיועד?

חשבתי שלכם יש הצעה, כאשר הולכים לגבות דמי ביטוח, למה לייעד את זה. יצרנו הרגשה בציבור כביכול מהיום למחר הולכים לבצע את זה. לא זו המגמה ולא זו הכוונה. אם היום יתחילו לגבות דמי ביטוח זה יהיה מיועד למטרה של צבירת קרן במשך 5-6 שנים, כפי שעשינו לגבי ביטוח אבטלה ואותו הדבר עשינו לגבי ביטוח נכות. בשנת 1970 התחלנו לגבות דמי ביטוח נכות. אותו הדבר לגבי הנושא הזה - צבירת קרן במשך כמה שנים ותקופת הכשרה. ההפעלה לא תהיה בבת-אחת בכל הארץ. כאשר החוק יבוא לכנסת יקבעו את הביצוע בשלבים. יצרו בציבור מן גולם שכזה מיליארדים עליך ישראל ומזה הולכים לתח אוכל חינוך לבני העשירים אם ישלמו דמי ביטוח. ביסודו של המוסד לביטוח לאומי זה העקרון של עזרה הדדית. זה מה שעומד בפני ועדת העבודה ועפ"י זה תהיה ההתייחסות.

א. מאיר:

אני מבין שהתכנית הוסברה ע"י חברי ממשרד החינוך ומהמוסד לביטוח לאומי. יסלח לי מר מיליון אם אני לא יכול להסכים לדבריו - ואמרתי את זה גם בישיבה של מרכז השלטון המקומי.

אני בנושא הזה מתייחס בדיוק כפי שאת אומרת. אני מתעלם כרגע מכל דבר אחר כי צריך לראות את התוכן בעקרון ואחר כך לראות את הצד השני של המטבע, למרות שאי אפשר להתעלם מהצד השני של המטבע. אני רוצה להתעלם כרגע לא כבת-יענה ממצב הכלכלי במדינה, אבל אני יודע דבר אחד שהרבה מהתכניות בארץ הזאת, שלא תמיד היתה השעה הכשרה לבצע אותן בגלל מימון, אם היינו הולכים בדרך הזאת לא היינו עושים בארץ הזאת שום דבר. יכול להיות שמי שחי בעיר גדולה יש הפרדה מסויימת של אזרחים ולכן לא רואים את הדבר כפי שרואים זאת בעיר פיתוח שם הילדים מתחנכים ביחד בבית ספר אחד - זה אחד הדברים הגדולים שעושים בעיר פיתוח.

אני רואה את העניין הזה מבחינה חינוכית. אני רוצה לומר לחברי שמפעל ההזנה הקיים הוא מתחת לכל בקורת. אמנם אני יודע את העול התקציבי שמוטל היום גם על הרשויות המקומיות, נכון שזה לא 35 מיליון אלא כפול. אני אומר ש-20 מיליון לירות לבד זה גרעון תקציבי 76-77 לגבי ערי הפיתוח. אם זה יתבצע, כאשר היום כבר לא מדברים על 70 לירות אנחנו מדברים כבר על 100 לירות ויותר, חוץ מההתייקרויות שצפויות בשבוע הבא, יצאתי בהנחה שפה מוכרח משהו להשתנות.

א. מאיר:

שנית - ראיתי את ההיבט החינוכי החברתי-הבריאותי. אני מבקש מהמרכז השלטון המקומי שישמעו גם דיעה של רופאים על ההזנה בארץ ועל צורת ההזנה, על התפריטים שכתובים ע"י משרד החינוך. אני יוצא מההנחה שהמפעל הקיים הוא לא טוב - ונכון אמרה חה"כ גז - שההזנה אצלנו נהפך להיות מטבח לנזקקים - וזה מבחינה חברתית פסול מיסודו.

שלישית - אינני רוצה להתעלם מהעובדה שיש אוכלוסיית ילדים עצומה שזקוקה להזנה טובה ונכונה. אף אחד לא חושב שאם מפעל ההזנה יפעילו מהיום אלא זה תהליך של שנים כדי להפעיל את זה על כולם. צריך לעשות את זה שלבים, עם הפעלת יום לימודים ארוך.

יש לנו נסיונות טובים מאד עם ארגוני נשים במיוחד ארגון אמהות עובדות בנושא ילדים. כיום לימודים ארוך אוכלים של כל הילדים. זה גם פתרון עצום לאשה העובדת שאנחנו צריכים אותה. אני יודע היום, בעיקר באזורים שלנו, עד כמה חשוב יציאתה של האישה לעבודה, אם מבחינת המשק הלאומי ואם מבחינת רמת החיים של המשפחה. יש דוגלים בזה, שלפחות בערי הפיתוח, 1.5% מהמשפחה יהיה בעבודה.

בתכניות שליבנו אותם לא רק שתהיה הזנה כוללת אלא גם רוצים לשפר מבחינה בריאותית מבחינת הרגלי האוכל וחינוך מבחינה חברתית כאשר המטבח הזה לא ייהפך להיות מטבח לנזקקים. כואב לי הלב כאשר אני נכנס לחדר-אוכל בבית-ספר ומסתכל מה יש בצלחת. אני גם מסתכל על המזלגות מה יש בין השיניים של המזלגות. אנחנו דברנו על הזנה כוללת מבלי לבנות חדרי אוכל. היום בגלל המצב התקציבי בקושי יספיקו לבנות כיתות לימוד. אמרנו מה שאפשר לעשות בעולם הנאור, שילדים אוכלים בכחה, אפשר לעשות את זה גם בישראל.

אני רוצה להגיד שגם מבחינת החישוב הכלכלי, ודוקא לרשויות המקומיות ההזנה הקיימת מצריכה המון עבודה מבחינת עלות האוכל. השיטה הזאת שמוצעת מבחינת ההזנה לא צריכה לעלות הרבה יותר יקר, חוסכת הרבה כח-אדם וההזנה של הילד תהיה יותר טובה. אני מציע לחברי ועדת העבודה לבוא ולראות את הניסוי. כאשר אני ראיתי את האוכל וראיתי את צורת האוכל - אני לא מדבר על בשר אלא על כלים שיהיו בשימוש חד-פעמי - יש בזה חסכון בכח-עבודה. אנחנו נגד ביטול פסחה לימודים כי זה נחוץ לשם לימוד מקצוע כלכלית הבית בבית-הספר. הדבר הזה חשוב מאד.

אני אומר: בדקנו את זה מהיבט בריאותי וגם כלכלי. נשאלת השאלה - האם המדינה תהיה מסוגלת להרים את זה? באיזה תקופה היא מסוגלת להרים את זה? - אני משוכנע שהניסוי הזה יתן לנו אפשרות, גם בנושא הזה, להגיע להחלטה סופית, איך להגיש את האוכל, באיזה צורה?

נעשה סקר ע"י חברת סקר, שהכינה חומר טוב מאד - וזה מתבטא ביסווי הזה. מבחינה זו אני חושב שזה יכולה להיות מהפכה בהזנת הילד, בחינוך הרגלי האוכל, גם מבחינה חברתית. זה יכול גם לחסוך הרבה לרשויות המקומיות. ברגע שהעניין יהיה מעוגן בחוק והמוסד לביטוח לאומי יגבה מכל אזרח בישראל תשלום, אפילו אם אותו אזרח ישלם בשביל הנכד שלו. עם הפעלת יום לימודים ארוך צריך גם לפעול מפעל ההזנה הכולל בשלבים. בערי הפיתוח אוכלים היום כ-85% אחוז מכלל התלמידים.

בצפון - 93% ובדרום - 60%.

ד"ר פוזנר:

א. מאיר:
 למרכז שלטון המקומי יש היום קשיים
 בציימון ההזנה. במסגרת הזאת תהיה
 הקלה גם מבחינת כח-האדם וגם מבחינה תקציבית. אני לא צריך להגיד שי
 עדיין אפשרות להפנות כח-אדם למישורים אחרים.

אני חוזר עוד פעם ואומר בקשר לצד
 הכספי עוד יצטרכו לרוץ. אבל אני בטוח שזו הקלה אם הניסוי יצליח מכיון
 שנחסוך הרבה כסף כי לא יצטרכו לבנות חדרי-אוכל. סך הכל הענין יכול
 להביא למהפכה ולכן כדאי לתת את היד לזה כי המפעל הקיים אינו פותר את
 הבעיות.

י. הראל:
 אני רוצה לומר שאין לנו התנגדות
 לשאלה העקרונית אם מפעל הזנה הוא
 צבב טוב. השאלה שעומדת - והוסברה ע"י שר הסעד בהתנגדות שלו - בנוגע
 לסדרי העדיפויות בהוצאה הלאומית. השאלה לא מי יממן מפעל כזה? - כי
 הממשלה יכולה לממן את זה באמצעות הרשויות המקומיות ולכסות את כל
 ההוצאות. או לעשות את זה ע"י המוסד לביטוח לאומי כזכות של ענף ביטוח.
 כל אחד מהדברים האלה, בסופו של דבר, זה הוצאת כספים מן הציבור ויעודו
 למטרה מסויימת. השאלה שמטרידה היא האם המטרה הזאת היא באמת בראש סולם
 המטרות של החברה הישראלית? - והאם הגיע תורו של המפעל הזה לגייס את
 כל המשאבים ולהפוך אותו לשירות אוניברסלי?

אני לא רוצה להיכנס לשאלה אבל אני
 בהחלט בין האוצר למוסד לביטוח לאומי. אני אומר יש מקום גם לשיטה
 שאומרת כהוצאה מגביית אחוז ביטוח לאומי גבוה יותר יהיה כסף במוסד
 למטרות לא מוגדרות ולהפנות אותו למטרות שכבר חל עליהם חוק הביטוח
 הלאומי ועדיין לא פועלות בהיקף או שלא ניתנים בצורה כזאת שעונות על
 כל הדברים. למשל, יש חוק ביטוח בריאות - עד היום הדבר הזה לא מתקדם
 כי יש בעיה של מימון האישפוז.

היו"ר ש. ארבל:
 חוק ביטוח בריאות לא שייך לביטוח
 לאומי זה חוק נפרד.

ה. זיידל:
 יושבים פה שלושה חברי-כנסת שמשתתפים
 בוועדת השירותים. אנחנו היום דנים
 בפרק האחרון של החוק ואני תושב שהחוק יובא לכנסת בעוד חצי שנה. על
 כל פנים הבעיה איננה תקציבית.

י. הראל:
 יש אוכלוסיה לא מבוטחת בקופת-חולים
 והיא יקרה מאד. יום אישפוז עולה
 350 לירות. אם מישהו חולה ונזקק לאישפוז אני רואה את זה כקודם להזנה
 אוניברסלית. יש דבר כמו חינוך על-יסודי, במקום שכר לימוד מדורג בארבע
 שנים לפזר את התשלום על פני יותר שנים - זה נושא שנראה לנו עדיף.
 או גנים של גילאי 3-4 - הבעיה תשלום מרוכז במשך שנתיים כאשר עדיף
 שהתשלום יפוזר על פני יותר שנים והאחזקה תמומן ע"י המוסד לביטוח לאומי.
 אותו הדבר לגבי חינוך חובה - אנחנו יודעים את ההוצאות שמתלוות לחינוך
 היסודי שעולות בכספים עצומים וישנה אוכלוסיה קטנה שלא יכולה לעמוד בזה.
 יש מספיק תחומים שהמדינה כבר החליטה עליהם והיא מתקשה בביצוע שלהם.
 העומס מוטל על המשפחות והן אינן מסוגלות לעמוד בזה.

היו"ר ש. ארבל:
 אתה מציע שיפתחו ענף ביטוח על-יסודי?

י. הראל:

מדוע אני אומר שנושא ההזנה הוא לא כל כך חשוב? - כי היום במדינת ישראל אין ילד רעב ללחם. מפעל ההזנה הקיים היום הוא בגלל שמשרד החינוך תמיד היה צריך לתת עדיפות לנושא החינוך. נשאר סל הוצאה כמון מאד ומצבם בהחלט להתפתחויות. התוצאה היא שאף ילד לא ראה במפעל ההזנה את הסעודה העיקרית שלו מכיון שתמיכת הסעד הפטיחה הזנה מלאה גם לילדים שאוכלים. היום תמיכת הסעד מאפשרת מבחינת המזון קיום הוגן. הדבר צריך ע"י ד"ר רשף ממשרד הבריאות. אין היום בעיה של תת-תזונה. יש בעיה של תזונה לא נכונה ולא מודרכת. כלומר, מפעל ההזנה של בית הספר לא פותר את הבעיה כי התלמיד שנכנס ורואה אוכל שאינו מוצא חן בעיניו הוא יוצא מבלי לאכול. לא פתרנו את הבעיה של תזונה מאוזנת.

ישנה בעיה נוספת - איננו יכולים לשאוף שהמדינה כגורם ציבורי תבוא במקום המשפחה. שנלביש, נאכיל, נלמד את הילד, ניתן לו ארוחת צהרים וכו'. בקושי ילך הביתה לישון. להיפך צריך להרגיל את הילד לאכול במסגרת המשפחה.

ז. אמיר:

אם כך אתה נגד פנימיות?

י. הראל:
אינני חסיד לפנימיות כי יש לזה השלכה על חינוך של הילד משפחה. יש עוד נושאים שאפשר לפתח אותם אם יש עודף כספים בביטוח הלאומי, למשל, בנושא חימום.

ל. דיציאן:

האוצר רוצה לכסות את הגרעונות שלו.

י. הראל:

הועדה הזאת דנה בנושא של חימום באזורים קרים. מבחינה בריאותית זה יותר חשוב ממפעל ההזנה. אם מדובר על עדיפויות של פיתוח ענף ביטוח אז מפעל ההזנה הוא לא בראש מפעלי העדיפויות.

אנחנו שמחים לשמוע שבצפון אוכלים 85% מכלל הילדים. אבל לא צריך לאנוס את הילדים לאכול במפעל ההזנה, אלא להפוך אותו לאטרקטיבי. ככל שיאכלו בו יותר לא יהיה מקום לשאלה באיזה צורה מממנים כי אז מכל מיני סיבות אחרות יחליטו למצוא דרכי מימון. כל הדברים שאתם עושים הם מבורכים - לכו ותצליחו ותנסו לשפר את המפעל הזה לעשות אותו שירות טוב כי אז לא יבואו לאכול בו רק ילדי נזקקים, אם המשפחות ישלמו בגלל שהילד לומד עד שעה ארבע. לגבי אלה שאינם להם לשלם - פנינו בשנת 1973 למשרד החינוך והצענו שמנחמכי סעד יגבו סכום סמלי של שתי לירות כי ע"י זה מונעים מהילד את הארוחה. הצענו שאנחנו נממן את ההפוש. התשובה שקבלנו שזה לא חינוכי שילד יקבל מזון חינם. אני לא יודע למה ב-1973 זה לא היה חינוכי והזנה לכל זה כן חינוכי?

ד"ר פוזנר:

כי שם משלמים.

י. הראל:

העמדה של שר הסעד באה כתגובה של עמדת אגף התקציבים שטען שהוא מממן חלק מהביטוח הלאומי מעבר למה שהוא צריך לממן לפי החוק ולכן ההגדלה הזאת בגבייה מצדיקה לכסות את אותו החלק, במידה ומתפנה סכום באוצר המדינה צריך לייעד אותו להוצאות סוציאליות בעדיפות גבוהה משום שהחלק של הוצאות הסוציאליות פחת והחזר של 1 מיליארד לירות לא מחזירים את ההוצאות שהיו ב-1974. לאור זה הוא הציע לשרים לדון ולהחליט מהם סדרי העדיפויות, מה עוד שכאן מדובר בשירות אוניברסלי, וועדת השרים לשירותי רווחה גיבשה מדיניות של סדרי עדיפויות לשנים 76-1977 ושם הצדיפות ניתנה לאוכלוסיה

י. הראל:

שהיא במצוקה ולא שירותים אוניברסליים.

ד"ר פוזנר:

אף אחד לא דיבר על שירותים אוניברסליים בשנים 76-1977.

י. הראל:

כאן מכניסים את המדינה להתחייבות לגבי דבר שהיום המדינה איננה יכולה

להחליט על זה.

ד"ר פוזנר:

אני מאד מצטערת שהדיון פה או הדיווח פה מתנהל כאילו לפני הישיבה שהתקיימה שלשום אצל ראש הממשלה. אני אספר לכם מה בדיוק קרה באותה ישיבה ומה סוכם.

בישיבה הזאת הגיש מנכ"ל משרד התינוך דו"ח ובו הוא הציג את השאלות לגבי יום לימודים ארוך כפי שהוא משתקף במשרדים השונים, עם ציטוט של אלה שמתנגדים ואלה שבעד-שנאמר שמפעל הזנה הוא כללי ליום חינוך ארוך וטרם בורר איזה סוג של הזנה צריך לפעול. זה לא היה על מפעל הזנה כולל או לא כולל אלא על יום חינוך ארוך. שם השמיעו דיעותיהם רוב המשרדים: סעד, פניס, עבודה והשר הלל כראש הוועדה לשרותי רווחה. אמנם היה יום לימוד ארוך אי פעם והדבר לא הוחלט, עיקר הסיבות היו שאנחנו לא יודעים איך לעשות את זה, לא יודעים כמה זה יעלה. הוחלט על דבר - שאני מאד מברכת על כך - שכל החלטה היום, הן לגבי יום חינוך ארוך והן לגבי הזנה, סוג זה או אחר, הם לא ניתנים להכרעה. אנחנו בקשנו וממשיכים לבקש לעשות ניסויים בכל הכיוונים האפשריים - ופה היה ויכוח שאחר כך אושר ע"י השרים - שאם ייעשה ניסוי בעיר שלמה וזאת כדי שנדע מה ההשפעה על יום חינוך ארוך ועל האוכלוסיה כולה, מה זה עוזר למורה, לאחות או לגננת אם אין בטחון שגם הילד שלה יקבל את הטיפול. אם נלמד את זה תוך תקופה של שנה שלמה נדע מה אפשר ללמוד מהענין הזה.

שנית - אמרנו: לגבי הזנה יש שיטות

שונות של הזנה. שיטה אחת שכל ילד יבוא עם סנדוויץ. יש אפשרות שניה להגיש אוכל אחיד לא חם. ויש אפשרות להגיש מזון חם. עמירם סיון ואני עוד לא גמרנו ואמר שזה צריך להיות ארוחה חמה אלא אמרנו נבדוק את כל האפשרויות אבל אם תיפול ההכרעה על אוכל חם צריך לתשוב איך לעשות את זה.

למטרה הזאת התחלנו את הניסוי בכפר-

סבא. שם התחילו לאכול 5,000 ילדים כאשר הרוב יאכלו בכתות, דבר שאיש לא בדק ואנחנו רוצים לבדוק את זה.

אני מצטערת שמר מיליון ומר הראל

חוזרים על דבר שאיש לא הציע. לא הצענו להתחיל בזה בשנים 76-1977 אלא בשנת 1981 אולי. כרגע רוצים ללמוד את הנושא ולקבוע עדיפויות. הצורה שזה הופיע בציבור וגם בעתונות גורמת לכך מתיחויות בטרם עת. אני אפילו מרחיקה לכת: שר העבודה ומנכ"ל הביטוח הלאומי לא מצאו לקבוע שאותו 1.4% יגבה למטרה מפעל ההזנה אלא למטרות חינוכיות שחקבענה ע"י הניסויים כדי לאפשר גישה לעבודה. בואו נלמד את זה ביחד ולא נדון על עקרונות שלא בשלים. על כך שמחתי לשמוע ממר מיליון שמרכזו השלטון המקומי מעודד ניסויים. הוא צודק בדבריו שמפעל ההזנה הקיים הוא יותר יקר ושצריך לשפר אותו. הילוקי דיעות בין השלטון לביננו צומצמו וכולנו צריכים לפעול בכיוונים הבאים:

ד"ר פוזנר:

(1) לא לקלל את מפעל ההזנה הקיים ולא להשמיץ אלא לומר הוא זקוק לשיפור. כיצד ניתן לשפר כאשר כל אחד יודע שזה עולה כסף. האוצר אומר תצמצמו 15 מיליון, השלטון המקומי אומר ניתן פחות כסף, כאשר אומרים שאי אפשר לגבות יותר כסף מההורים. אני אודה לכולם אם יגישו לי רצפט איך משפרים. החלטנו להגיש חשבון לאוצר שאמר לנו בהזדמנויות שונות אם תעלו על בריקות ותבקשו שיפור נייענה לכם. אנחנו עומדים לבקש כסף מתוך ידיעה שזה לא יענה על כל הצרכים.

(2) כל מי שיכול לעזור לנו בניסויים וברעיונות, בשיתוף פעולה ובדיקת מעקב - בבקשה.

(3) ואני פה מצטטת את שר החינוך, שר העבודה ומנכ"ל הביטוח הלאומי שאותו סכום שנוטר מגביה של 2.5% הוא לא מס כדי להקל על קופת האוצר באופן כללי אלא יוקדש למטרות חינוך ויוכרע ע"י כל משרד למה הוא ישמש. כך שכל החלטה היום שזה הולך לאוכל או לספרים זה דבר בטרם עת.

ת. אשל:

הנושא שאנחנו דנות עליו הוא אחד מאלה שיש עליו אחרת-דיעות לגבי כל המשלוח והסיעות ובכל הסקטורים של הנשים. זו לא החלטה חדשה ולא נושא חדש אנחנו פועלות בנושא הזה שנים אחדות. המדובר הוא על יום חינוך ארוך ותזונה כחלק אינטגרלי ממנו. בדרך כלל התרגלנו לשמוע שזה לא הזמן ואיך אפשר להעלות דבר כזה כאשר יש דברים דחופים וחשובים יותר. אנחנו רואות את הנושא משולב אך לא קובעות עמדה מדוייקת איזה סוג הזנה. אנחנו משוכנעות שהדבר צריך להתפתח, וללבוש צורה ורואים אותו בשלוש נקודות מבט: חינוכית, חברתית ובעיית מעמדה של האשה בישראל.

חברתית - אנחנו רואות הרבה מהגילויים בחברה שלנו ככשלון למדיניות שלנו לצמצום פערים ולחינוך החברה. רואים במהות החברתית שלנו עדיפות ראשונה במעלה מבחינת החלטה של מדיניות. אין לנו ספיקות שהיום עלינו לראות את בית-הספר ולחתור לקראת פיתוח בית-הספר כמרכז חינוכי. להאות את הכשלון שלנו לגבי הנוער והמשפחה ולפיכך לפתח את בית-הספר לקראת יום חינוך ארוך, לקראת תכנים נוספים ולקראת אינטגרציה חברתית. את זה לא נוכל להשיג בלי מספר שינויים מרחיקי לכת במערכת החינוך וזה יגרור לשינויים בהתנהגות במשפחה ולאורח חיים אחר. מדובר בארוחה מרכזית והיום המשפחות לא אוכלות באמצע היום. יתכן שצריך להביא לידי כך שהמשפחות תאכלנה ארוחה ביחד בשעה 5.00.

שלא תהיה תדמית כזאת בעיית האשה העובדת, ואני מכניסה לזה גם את האם בעלת משפחה מרובת ילדים שמתקשה לתפקד ולחנך את ילדיה, הבעיות תבאנה על פתרון ע"י הרחבת המסגרת ליום חינוך ארוך. דברתי על שני סוגי נשים. אם אנחנו לא רוצות לומר מילים ריקות לגבי האשה בישראל והשוויון וההזדמנות שיש לה, אז עלינו לחתור לקראת יום חינוך ארוך ומפעל ההזנה הוא חלק ממנו. אנחנו במדינת ישראל, למרות כל הקשיים הכספיים, התקנו שירותים אוניברסליים מתוך ראייה רחבה ומתוך ראיית המטרה הסופית של איכות החברה שלנו כחלק של מדיניות יסוד. אנחנו סבורות שיום חינוך ארוך עם אלמנט של תזונה, מבלי להחליט על איזה סוג, זה מאותם יעדים מרכזיים שצריך להתקדם לקראתם וכל עוד לא תהיה החלטה עקרונית שאנחנו חותרים לקראת זה, שום דבר לא יזוז.

ח. אשל:

טענו שצריך בעת ובעונה אחת לשבת עם הסתדרות המורים ולעבוד על תכנים אבל רק כאשר יקבלו את העקרון והגישה האוניברסלית ולא הסלקטיבית. הוכח ששירותים סלקטיביים אינם מצליחים. ע"י שירותים סלקטיביים אנחנו מפרידים את סוגי הילדים השונים ולא מקדמים את היעדים המרכזיים. אנחנו סבורות שיש מקום להיערך לקראת החלת יום חינוך ארוך עם איזה סוג של תזונה כחלק מאותו יום חינוך ארוך וכמדיניות של הממשלה.

לגבי דמי הביטוח במסגרת הביטוח הלאומי, אין ספק שכל מיסוי נוסף צריך להיות מיועד לשירותים ספציפיים ולא היתה כוונה שדמי הביטוח האלה יופעלו מיד מהיום למחר. הכוונה היתה שיבנו קרן שממנה אפשר יהיה לקיים את המפעל. מאד יתכן שאותה הקרן תהיה משולבת גם עם יום חינוך ארוך - נראה שהדברים קשורים זה בזה. בשום אופן לא היינו רוצים לראות את המוסד כהופך למין קבץ כספית למטרה של בעיות תקציביות שצומחות במשרדים מסויימים אלא מכשיר לקידום חברתי באמצעות תכניות מוגדרות. אין לנו ספק שהניסויים צריכים להימשך. אנחנו מאוכזבות שלא הוחלט בעקרון עכשיו לקבל את התכנית. אנחנו מקוות שתהיה אפשרות לערער ופונות אליכם שאתם תקדמו את ההחלטה העקרונית לגבי הקמת קרן והביצוע יהיה תוך מספר שנים כמדיניות מרכזית תוך ידיעה שהדברים הם קשים. אין ספק שזה נושא אשר תרומתו לדור הבא ולאיכות המשפחה יהיה מרחיק לכת יותר מכל טיפול פירורי באיי מצוקה.

ח. גרסטלר:

אני רוצה להעיר להשגות של מר מיליון. בארה"ב יש אזורים נכבדים מאד ששם אוכלים בכחות ועניין של נימוסין ותרבות אכילה זה לא תלוי אם אוכלים בכחה או בחדר האוכל אלא תלוי מי מוביל את הדברים.

אנחנו מעדיפים להגיע לצורה מסודרת שכל עובד יוכל לאכול במקום העבודה. עיקר הבעיה בעניין הזה שאנחנו רוצות לעודד נשים לצאת לעבודה - המשק זקוק להן. מכל צד תובעים ומעודדים את הנשים לצאת לעבודה ואותה אשה כל היום צריכה להתמודד עם המצפון שלה שהילד חשוף להשפעת הרחוב. אינני יכולה להבין איך אנחנו יכולים לחשוב על סדרי עדיפויות שלא בכיוון הזה. אנחנו גם יודעים שהרבה אמהות בעלות מקצוע נושרות מהעבודה בתקופה הזאת כאשר הילדים שלהם לא נמצאים במסגרת מסודרת. זה נזק כספי למדינה.

אני מחפלא מאד על הדברים שהשמיע הנציג שלנו ממשרד הסעד. אנחנו מעוניינים להקטין את אוכלוסיית הסעד. אם מדברים על הקטנת פער חברתי ועל אינטגרציה, אין אפשר לראות שיש ילדים בבית-הספר שהם בני עניים ויש ילדים אחרים שהם עשירים והולכים לאכול בבית.

מי אומר שאין להם אוכל בבית? י. הראל:

ח. גרסטלר:

אני רוצה להגיד יותר מזה. אני חושבת שהרבה מאד כסף שהוא יכול להיות חלק רציני מה-2 מיליארדים שמדובר עליו, כבר היום מתבזבז בין המשרדים כאשר הרשויות המקומיות מקדישות הרבה מאד משאבים למצוא אלטרנטיבה בגלל העובדה שאין היום חינוך ארוך בבית-הספר. ישנם מועדונים שלשם הולכים הרבה מאד כספים. במימון הזה משתתפים הרבה מאד משכדי ממשלה ואין שום שיתוף פעולה בין כל הגורמים. אם תהיה רשות אחת שעוסקת בעניין הזה אז חלק גדול מהכסף שמתבזבז ייכנס לתחום הזה.

ח. גרסטלר:

אני רוצה להתייחס לדברים שאמר מר מיליון - אני חשה שבשעות הכי קשות והבלתי אפשריות של מדינת ישראל התבצעו הדברים החשובים ביותר והגישה שלי שזה לא רק שזו השעה היום אלא זו הייתה השעה אתמול לגשת לתכנית הזנה ושל יום חינוך ארוך.

ח. שמעוני:

אני מעריך מאד את המאמץ של כל הצדדים למצוא מקורות בשירותים שיבואו להקטין את הפער. השאלה האם זה באמת כך - ועל זה יש ויכוחים. נאמר פה ע"י נציג משרד הסעד וגם ע"י נציג משרד האוצר, שהבעיה איננה אם זה נחוץ או לא, השאלה האם זה הדבר הכי חיוני כעת בזמן מצוקה כלכלית? - יש לנו כעת הרבה מאד בעיות, החל מאבטלה וכלה בייקור מוצרים ושירותים וקיצוץ בשירותים מוניציפליים ושירותי סעד.

הנושא הזה של יום חינוך ארוך והזנת הילדים באמצעות המוסד לביטוח לאומי קשור, לדעתי, בשתי שאלות: (1) מה נותנים תמורת דמי הביטוח? (2) איזה שירותים? - אני מסכים לדעה שאין לאפשר שדמי הביטוח ייהפכו למס לשם מימון בתקציב. בענין זה כולכם מתרצים לדלת פתוחה, כאשר הוועדה חושבת כך, אפילו האוצר לא חושב כך. הוא אומר: אין לנו עודפים, בסך הכל נכסה את השירותים האלה. הוא לא טוען שיקחו את הכספים מהביטוח כדי לכסות גרעונות בתקציב.

היו"ר ש. ארבלי:

הוא רוצה להקטין את חלקו שקוא משתתף בביטוח הלאומי.

ח. שמעוני:

איתנו בוועדת העבודה אין ויכוח שתמורת גביית דמי ביטוח לאומי לא יכולים לשמש לכיסוי תקציב אלא אך ורק למתן שירותים אוניברסליים. אילו זה היה מס רגיל הרי זה היה מס גבוה ביותר שאפשר לדבר עליו. אם מדובר בגביית דמי ביטוח אי אפשר לתת רק שירותים סלקטיביים. זה שירות שצריך לתת אותו לכל אזרח מכיון שהגבייה היא מכלל האזרחים. אבל דוקא שני השירותים האלה הם שירותים סלקטיביים למבוססים. כמו שאסור שיהיו שירותים סלקטיביים לחלשים על אחת כמה וכמה שאסור שיהיו שירותים סלקטיביים למבוססים.

לגבי יום חינוך ארוך - באותם מקומות שיום כזה לא מונהג מכוסים ע"י מרכזים קהילתיים וע"י מועדונים. הייתי אומר שמרביתם של אוכלסיית ילדים טיעוני טיפוח נהנית מהשירותים שהמדינה, עפ"י התקציבים הרגילים שלה, נותנת לסגירת פערים. האוכלוסיה הזאת נהנית מזה. התוספת שתהיה בעיקר לשכבות המבוססות. לפי דעתי, בדבר הזה של יום לימוד ארוך בא במיוחד עבור השכבות המבוססות והוא יגדיל את הפערים בצורה שלא ידענו אותה. שיעורי למידה של תלמידים טיעוני טיפוח הם בקו יורד מהחינוך היסודי עד לאוניברסיטה. מתחילים ב-60% ביסודי ומגיעים ל-14% בתואר ראשון באוניברסיטה ו-7.5% לתואר שני. שיעורי הלמידה של השכבה המבוססת בישראל הם בין הגבוהים ביותר בעולם. אם נקח את האוכלוסיה ונפלב אותה בין טיעוני טיפוח ובין המבוססים, הרי בקרב המבוססים שיעורי הלמידה בחינוך הגבוה הוא מן הגבוהים ביותר בעולם.

מה יקרה ביום חינוך ארוך? - ידוע שהחזק בתוספת לימודים מתחזק יותר ולגבי טיעוני טיפוח יש ספיקות. מה גם שחלק מההוצאות הזו נעשה באמצעים, או במסגרת של יום חינוך ארוך או במסגרת של מרכזים קהילתיים אחרים. התוצאה תהיה העשרה מכסימלית למבוססים מבלי שהתמורה הזאת תעבור לטעוני טיפוח, דבר שיגדיל פערים בהשוואה מקבוצה אחת לשניה ויצור לחצים על בתי-הספר הגבוהים.

ח. שמעוני:

לגבי בתי-הספר הגבוהים - זו המדינה הקשה ביותר מבחינת רמת בחינות הבגרות הרמה של בחינות הכניסה היא הרבה יותר גבוהה מאשר אירופה או ארה"ב. מבחינת הרמה הנדרשת מתלמיד שהולך להתקבל בבי"ס גבוהים, אנחנו ומחמירים ביותר בעולם - זו עובדה. התוצאה שנעשות בחינות כניסה כמעט ברוב הפקולטות והן מאפשרות כניסה ירק למצטיינים ביותר. יוצא העשרה של אותה שכבה מבוססת ידחק את אותה שכבה של 7.5% שמגיעה לאוניברסיטה. זה דבר אחד מבחינת וצירת הפערים.

אני לקחתי התפלגות של נשים עובדות, שוב פעם מדובר על נתונים קיימים בטווח הנראה לעין. לצערי הרב, עומדת בשערינו אבטלה, הלואי ונתבדה. מכל מקום הלחץ לגבי כח-אדם הולך ופוחת. הוא יוצר כאשר נשים בעלי מיומנות מסויימת תבאנה להחליף גברים בעלי מיומנות נמוכה ויצירת הפער תלך ותגדל. מתוך כח העבודה של 1 מיליון ו-8,000 מפרנסים, בערך כ-339,000 הן נשים, מהן יהודיות 323,000. ביניהן נשואות 210,000, ללא ילדים 108,000.

ההתפלגות לפי מספר הילדים: עם ילד אחד - 46,000 נשים. עם שני ילדים - 34,000 נשים. עם שלושה ילדים - 20,000 נשים, והדבר הכי חשוב אני לוקח את התפלגות הנשים לפי עיסוקיהן, וסוג העבודה וזה מגדיל את הפערים. מחקלאות ובתעשייה - 22.5%. כל היתר, כלומר, 77.5% מתעסקות או בשירותים, מסחר, פקידות וכיו"ב. יוצא שמדובר על 20,000 נשים שיש להן יותר מ-3 ילדים ועל 22,000 שעובדות בתעשייה ובחקלאות שהן משכבה סלווטיספוח, כאשר כל היתר הן נשים מהשכבה המבוססת פחות או יותר ועבודתן בנוסף לעבודתו של מפרנס ראשון במשפחה. אני לא אגיד ב-100% אבל בודאי 80%. לכן אני חושב שיום לימודים ארוך במצב של היום יגדיל פערים גם מבחינה חינוכית וגם מבחינה כלכלית.

בענין ההזנה - אותו הדבר לפי דעתי הולך להיות, שירות למבוססים. מדוע? היום אוכלים כ-210,000 בשירות ההזנה שעולה למדינה 90 מיליון לירות, לא כולל הורים. מי אוכל שם? 210,000 התלמידים האלה שאוכלים, לפי חשבוני, - וניסיתי לנתח את הנתונים שנתנה ד"ר פוזנר, וגם של האוצר - הגעתי ל-155,000 שאוכלים במסגרת החינוך היסודי, בתוכם למעלה מ-80% הם תלמידים טעוני טיפוח. סך הכל טעוני טיפוח מגיעים ל-45% מכלל אוכלסיית התלמידים שהיא היום מונה 500,000. מתוכה יש אוכלוסיה ערבית למעלה מ-100,000 תלמידים. טעוני טיפוח יהודיים זה 45% והם מגיעים בקרוב לקצת יותר מ-150,000 תלמידים. מרביתה של האוכלוסיה הזאת אוכלת במסגרת ההזנה הסלקטיבית שישנה היום שהוא עולה למדינה 90 מיליון לירות. כל תוספת של שירות אוניברסלי שיחזק את השכבה המבוססת יעלו למדינה, עפ"י חישובים של המוסד לביטוח לאומי - ואני כבר לא מדבר על הנתונים של האוצר שהם כמעט כפולים - 700 מיליון ועוד 200 מיליון השקעה כדי להכין תשתית. כלומר, 750 מיליון במקום 90 מיליון לירות כדי להאכיל בעיקר את השכבה המבוססת בקרב התלמידים.

בקשר לאינטגרציה - יש בה דבר אחד שיושב כושי על-יד לבן. לצערי הרב, מערכת התלמידים שלנו היא סלקטיבית ביותר מכלל אוכלוסיה התלמידים. כל השיקולים והאבחנות אינן נכונות חוץ מפלסטיק אין שם שום דבר. אני רוצה לומר שהשקעה של 1 מיליארד לירות כדאית למדינת ישראל אילו זה היה בא לבסס את האינטגרציה. לצערי מקרב התלמידים שמעורבים בממלכתי דתי זה 8% ובאוכלוסיה הכללית קצת יותר מ-25%. הממוצע הוא 20% של כלל התלמידים שלומדים בבית-ספר אינטגרטי. מרביתם אוכלים במפעל ההזנה. כלומר, גם בנושא של טיפוח אינטגרציה זה לא יתרום מכיון ש-80% מבתי-הספר הם חד-עדתיים וחד-שכתיים. לפיכך זה רק יבוא כדי לחזק את החזקים.

ח. שמעוני:

אם כך מה לעשות עם דמי הביטוח? - אפשר לעשות שני שירותים שיהיו אוניברסליים ויחזקו את החלשים וזה מימון של ספרי לימוד מכתה א' עד ח'. ככל שיש יותר ילדים בבית-הספר המעמסה יותר גדולה במימון של ספרי-סידור לבושת אחידה. ליצור הרגשה של שוויוניות שיכולה להשפיע בסכום די ניכר. שני השירותים האלה יעלו למדינה כ-300-350 מיליון לירות בשנה, אפילו עפ"י תחשיבי האוצר אפשר להפריש אותו מהדמי הביטוח הנוספים.

ל. דיציאן:

אני רוצה להגיד איך התחלנו בכל הויכוח הזה? - אנחנו התבשרנו שהמוסד לביטוח לאומי עומד לגבות בשנת התקציב הבאה חוספת של 2.5%. קבלנו אינפורמציה מהאיש המוסמך והוא מנכ"ל המוסד לביטוח לאומי שעל-מנת לכסות מעל ומעבר את הגרעונות, כביכול, של ענף הביטוח הקיים דרוש מ-0.9-4.2% כלומר, בממוצע 1.1%. דהיינו, שהאוצר מתכוון לקבוע באמצעות ועדת הכספים - שעל זה לצערנו אין לנו השפעה - תוספת מיותרת של 0.4% לביטוח הלאומי. אנחנו מדברים על ענף ביטוח קיים ולא שום דבר אחר. הואיל והנהלת המוסד הגיעה לידי מסקנה שאין צורך, במיסוי העצום הרובץ על האוכלוסייה, להגדיל את שיעורי הביטוח למעלה לצרכים לכיסוי - כפי שהתבטא שר האוצר - איזה שהם גרעונות אבסטרקטיים שהם לא קיימים. למעשה הוא אמר את זה בצורה די ברורה, אם ייכנסו 600 מיליון לירות מיותרים זה יעזור רק לאוצר. מכאן התפתח כל הויכוח בהצעתו של מר סיון שאולי מזה נממן את הענין של תזונה כללית של האוכלוסייה.

קודם כל - אמנם לא קיים בכלל ענף

ביטוח שהוא שיך לענין הזה אז על-מנת שאנחנו יכולים בכלל לגשת לדבר כזה נחוצה חקיקה עגפה ויצירת ענף ביטוח חדש. עכשיו צריך לראות - עם כל הכבוד - מה העסק הזה יעלה למדינה? - ומה הן האפשרויות.

כל הכבוד לפלג הזה הזאת. ניסיתי לראות

מה שיש בפנים, זה פרסומת לאמצעי של העברת אוכל ממקום למקום ותו לא. אין שום דבר קיים על עצם הביצוע של הדבר. אני עוד לא יודע איך הכתות בבית ספר בחו"ל ואיך פה? - אנחנו כאן לא דנים על הבעיה הזאת. אנחנו כאן לא דנים על בעיית החינוך בכלל - זה לא מעסקנו. דבר אחד ברור שמענו שעל-מנת לבצע יום חינוך ארוך בתנאים הקיימים נחוץ כח-עבודה של 14,000 מורים נוספים. כלומר, 14,000 מורים נוספים לעומת 24,000 מורים הקיימים היום במערכת החינוך. כלומר, 55% תוספת אנשי הוראה על-מנת לבצע באופן אוניברסלי יום חינוך ארוך. ד"ר פוזנר אמר שבשנת 1981 נוכל להגיע לביצוע הזה.

היו"ר ש. ארבל:

שלב ראשון.

ל. דיציאן:

אינני יודע מה זה שלב ראשון, אם זה 10,000 או 50,000 או 250,000. על-מנת שנוכל להגיע ליעד הסרפי של הזנה כללית לכל התלמידים אנחנו נצטרך לחכות, לפי הערכת, לכל הפחות 15 שנה, על-מנת להגיע לכח-עבודה בענין הזה.

וזה עוד לא הכל - אנחנו נמצאים במצב

של צרכים עצומים ומנסים בכל מיני צורות לאזן את תקציב המדינה. האם זו המטרה העיקרית שעומדת בפנינו היום? - אנחנו יודעים רק בשבוי-משרדים סעד וחינוך היו קיצוצים שעלו על 1 מיליארד לירות בשירותים שהם התחייבו לפי החוקים הקיימים לתת והיו צריכים לבטל אותם. האם היום אנחנו נלך לתכניות גרנדיוזיות שהן אולי קיימות בשבדיה או בדניה?

ל. דיציאן:

בשום מקום אחר בעולם לא יכולים לעמוד בזה. קצת פרופורציה בצרכים. אני בדיעה, בצרכים של המדינה היום, הביטוח הלאומי צריך לגבות את המכסימום, אותם 1.1% מה שדרוש לו כדי לכסות גרעונות ולא להכביד על האוכלוסיה עם 2.5% על-מנת לעשות את הפנטסיה של שירותים אוניברסליים שאין להם כל צורך ואין הצדקה בתנאים הנוכחיים.

ה. זיידל:

היות ולא אנחנו מחליטים על תקרה אלא ועדת הכספים מחליטה לעלות ל-2.5%. אם יש הצעה שב-1.5% יוקם מפעל מסויים ויש לזה כסף - האם גם אז אתה מתנגד?

ל. דיציאן:

למטרה הזאת אני מתנגד.

ח. שמעוני:

האוצר אומר שצריך עוד 3.3% כדי לכסות את המפעלים האלה.

מ. גז:

הייתי רוצה לברך בברכת שהחיינו שמדברים על הנושא הזה, אם לא יבוצע השנה אלא כמחשבה לטווח לא כל כך ארוך, בודאי שצריך לברך כי אני רואה בזה דבר חשוב ביותר. אתה חושב שצריך להכפיל את מספר המורים? - עד כמה שזכור לי בבתי-הספר שלנו בחו"ל אותו מורה לימד בבוקר ואחר הצהריים. לא היה מורה בשביל בוקר ומורה בשביל אחר הצהריים. לכן אין הכרח בהכפלת המורים.

דבר שני - אני רוצה לומר לנציג משרד הסעד שמשרד הסעד יחדול מהדרך שהלך בה כל השנים כדי להצדיק את הסייעוד. אנחנו עושים את הכל כדי להוציא כל אזרח במדינה מחסד לזכות. הזכות הזאת צריכה להינתן לכל ילדי ישראל בצורה שווה. שישבו ביחד ולא איכפת לי מה יאכלו. אני בתור אדם שטיפל בבתי-ספר יהודיים בתוניסיה הייתי אחראית על ההזנה. הדבר המחריד ביותר היה כאשר בני העשירים היו הולכים הביתה לאכול כאשר נשארו לאכול רק בני העניים. לכן על זה אני כל כך נחרדת שהכנסתי תנאי שכל ילד ממשפחה אמידה שרוצה להיכנס לבית-ספר יהודי התנאי היה שהילד ישאר לארוחה ולבני העניים הייתי נותנת אפשרות לשלם פרוטות כדי לסמל את העניין שהוא משלם עבור הארוחה. ואם לא היה לו במה לשלם חישבנו לו זאת כחוב ולא חשוב אם אף פעם לא שילם, כדי שתהיה לו הרגשה שהוא משלם עבור האוכל שלו.

י. הראל:

הנושא הזה עבר בשנת 1953 ממשרד הסעד למשרד החינוך מהסיבות שאת אמרת על-מנת

למנוע את הפער הזה.

מ. גז:

האם בגלל זה שהילדים אוכלים בבית-הספר זה מביא לניתוק מהמשפחה? - כולנו למדנו עד שעה 16,00 והיינו עושים את השיעורים בבית-הספר על-מנת להיות משוחררים כאשר נגיע הביתה. במה זה מביא ניתוק? - אתם יוצרים דבר שלא קיים. אתה מעמיד את זה כאילו מדובר במשטר טוטליטרי, מפה ועד משטר טוטליטרי יש פער גדול. היות והרחוב בישראל נהפך לרחוב מסוכן והתהליך הולך ומחמיר, צריך לדאוג לבני העשירים כבני העניים - כי כולם בנינו. מה רע אם כולם יהיו במצב טוב מבחינה חומרית ולא יכבידו על המדינה, אם כולם ילמדו יום לימוד ארוך? - אני אומרת שצריך להציל את בני ישראל מהרחוב. אם הם נמצאים במסגרת חינוכית ולומדים עד שעה 16.00 לא נשאר להם זמן לשוטט ברחובות. גם אם האמא עובדת או לא עובדת לא תמיד היא יכולה לשמור עליהם והם נתונים להשפעת הרחוב. לכן צריך להציל את בני כולם בני עשירים כבני עניים.

מ. גז:

לאחר שהוא יוצא ממסגרת יום לימודים ארוך ומגיע הביתה ההורים כבר בבית ויכולים לקחת את השלטון ביד כדי להמשיך ולחנך אותו. לכן צריך לברך, לא רק לברך אלא לעשות את הכל כדי לזרז את התהליך ככל האפשר. אם צריך לכל דבר לחכות לעיתוי, מתי יש עיתוי במדינת ישראל? - אנחנו או לפני מלחמה או אחרי מלחמה או מתכוננים למלחמות. אם היינו מחכים שכולם יהיו מסודרים בשיכון ובעבודה אז לא היינו מביאים עולים לארץ. אם לא נכביד על האוכלוסיה כולה לא נגיע לשום דבר. אם מדברים על זה, צריך גם לא לתת לענין להחקיר. אני יודעת מה גורלו של דבר שעשה רעש ושהוצא לציבור בצורה מכווערת. צריך לתקן את התדמית שנתנו לענין הזה. צריך הרבה הסברה על-מנת שהציבור יברך על כך, ואם האדם יראה שהחשבון בדמי הביטוח עלה בגלל דבר כזה הוא צריך לשמוח ולא לבכות. לכן יש לברך ולזרז את התהליך.

מר מיליון עשה את תפקידו מבחינה אדמיניסטרטיבית מה זה יעלה אבל אני מברכת על גישתו של מר מאיר שהוא הביא את הענין בצורה חיובית. הוא מכיר את האוכלוסיה שלו ויודע כמה הדבר חיובי - וחבורך על זה.

י. ז' אמיר:

הויכוח הציבורי מסביב ליום חינוך ארוך והזנה לכל זה ויכוח חשוב ביותר ובעיתוי. לא ההצעה של המוסד לגביית כספים מהאזרחים היא שהביאה לויכוח הזה אלא הוא התעורר עוד בראשית הכנסת הנוכחית ודומני גם במושבים אחרים של הכנסת. אנחנו צריכים לשאול את עצמנו איזה חברה אנחנו רוצים? - האם רוצים בחברה שתגדל ברחוב או שרוצים בחברה שתחיה ותתחנך על עקרונות הומניים ועל עקרונות של שוויוניות, או שאנחנו רוצים בחברה שתהיה מפורדת, חברה שהצדק יהיה רחוק מיעודה?

אני במקרה זה קצת אחראי על עיר מבחינת החינוך ושם קרוב ל-80% מהילדים אוכלים בצורה מסודרת. אנחנו שוכחים אלמנט עיקרי - אם אין יום חינוך ארוך מי נפגע? - האם הילד הזה שאין לו לאן לחזור או אותו ילד שיש לו בית מרווח וספריה עשירה והורים מחנכים. אותו ילד שחוזר לבית קטן האמא שלו לא יכולה לעזור לו והסביבה איומה ומקלקלת.

לדעתי, השארת הילד במסגרת חינוכית במשך מרבית שעות היממה, זו ברכה קודם כל לילד החלש טעון הטיפול. לילד שאין לו מסגרת משפחתית שיכולה לעזור לו. אני רוצה לומר לכם אם היתה החלטה אומללה של אי קבלת הכלעה זו היתה הכרעה שהיתה אצל ראש הממשלה לפני כמה ימים. אני ציפיתי דוקא בימים טרופים אלה, במצב של התעוררות באמוץ ובהנהגה שתצא החלטה נועזת ואמיצה החלטה של יום חינוך ארוך והזנה לכל. זה לא דבר שמחר הולכים לבצע אותו זה דבר שילך ויתבצע לאורך שנים.

מדברים על עשירים - 80% מכלל המפרנסים הם שכירים. כמה עשירים יש? - דוקא העשירים האלה אינם מעוניינים בהזנה בבית-הספר. הילדים האלה ילכו לאכול בבית או אפילו יקחו אותם לאכול במסעדה.

אני הולך ובודק מה קורה היום אצל פועלי ישראל? - יש הזנה מאורגנת לפועלים, גם זה שמרויח 1,000 לירות וגם זה שמרויח 10,000 לירות בחודש - כולם מקבלים אותה סובסידיה על-חשבון המדינה. למה? - אנחנו רואים כדברייסודי את בריאותו של האדם והישיבה ביחד של פנעלים ומנהלים. היו פעם שבתות צודקות כאשר הפרידו בין המנהלים לבין הפועלים. אמרנו: לא יהיה כדבר הזה. היום מנכ"ל יושב ליד פועל נקיון - זה דבר גדול מבחינה חינוכית.

י. ז' אמיר:

היתה לנו בעיה של ארוחת בוקר אבל בגלל בזבוז הזמן הוחלט במפעלים רבים להכין שקיות לכולם. האיש יורד מהאוטו ומקבל שקית הביתה. מדוע? - כי כל אחד הביא את הסנדוויץ שלו וראית את עם ישראל במערומיו. זה לא היה דבר חינוכי אצל עובדים מבוגרים - אני כבר לא מדבר אצל ילדים שהם רכים - אלא הורים. בטלנו את זה וכל אחד מקבל שקית חינם על-חשבון החברה שבה הוא עובד. אין יותר סנדוויצים, כולם אוכלים את אותו הדבר.

אני מוכן להוכיח עד כמה שנושא הזה של יום חינוך ארוך והזנה לכל זה אחד מן המשימות הגדולות ביותר להבטיח התפתחות של העם הזה. אני אומר לכם שהחלטה היתה אומללה. האם ועדת העבודה של הכנסת יכולה להחליט החלטה נועזת? או לפחות להמליץ להתחיל בנושא הזה שהוא דבר חשוב.

לגבי הגבייה גם פה זה פרוגרסיבי.

אם אומרים 2.5% אז אותו אדם שמשכר הרבה ויש לו מעט ילדים ישלם יותר מזה שמשכר נמוך ויש לו הרבה ילדים. אנחנו צריכים לדעת דבר אחד - האם אנחנו רוצים להמשיך בפילנתרופיה של מתן כסף או לתת שירותים בעין לכלל אוכלוסיית המדינה?

באותה המחשבה אני יכול לבטל את חינוך חובה ובאותה מחשבה אני יכול לבטל את הפנימיות. בפנימיות הבעיה שלהם היא לגבי מחנכים. בחוץ לארץ המחנכים המעולים ביותר היו בפנימיות ולא השוליים - זה דבר חשוב מאד. אני פוחד מילד שאין לו חברה שתוכל להשפיע עליו לטובה. בית-הספר זו המסגרת הטובה ביותר שתוכל להשפיע על דמותו של הילד.

הצרה שבעתונות נתנו לזה פרסומת כזאת לא נכונה. אם יש דבר יפה שיכול להציל אותנו זה הדבר. אין נוכל לגבש את דמותו של הילד מגיל הרך, ויש חשיבות רבה ביותר שאנחנו ניתן לא רק יום חינוך ארוך והזנה לכל אלא שנרד בנושא של גילאי 3-4 וגם פעושות של 1-2 שנים. שם נקבעת דמותו של הילד, שנדע לחנך אותו ולתת לו מספיק ציוד לדרכו, אולי בדרך זו נוכל להציל מה שניתן להציל.

היו"ר ש. ארבל:

לסיכום - את העמדה הסופית לא מסכמים עדיין אבל העמדה הולכת ומתגבשת בכל הדיונים שקיימנו עד היום. אני רוצה להודות לאורחים על התרומה שלהם לדיון שהיה היום. תרומתם לדיון והבהרת הדבר, גם מבחינת האמצעים שצריך לנקוט אותם בוועדה, וגם מבחינת עמדות שהושמעו בציבור והלך הרוח שנוצר סביב כל העניין הזה, תוך דאגה שהדיעה השלילית והחיובית, במיוחד אלה שהעמדה שלהם היא שלילית, ויש להצטער על כך. לא יכולתי לרדת לסף דעתו של מר מיליון בעמדה שהציג אותה. מצד אחד קיומו של מרכז ההזנה מכביד ומצד שני כאשר באים להקל עליו אז הדיעה לא כל כך חיובית.

אני רוצה לקוות שמרכז השלטון המקומי, כאשר יגבש את העמדה הסופית שלו יגבש אותה בצורה חיובית ביותר.

אני תמיד נהנית מכושר הניתוח של ח"כ ח. שמעוני. להכנה יסודית בביסוס העמדה שהוא מציג אותה. אני בהחלט לא פעם מסכימה לדעתו אבל היום אני לא מסכימה איתו מההתחלה ועד הסוף. מול עינינו לא צריכים לעמוד אך ורק אותם טעוני טיפוח. צריכים לראות את כל ילדי ישראל כאחד וההשפעה החיובית שיכולה להיות זה על זה במסגרת אותו יום חינוך ארוך וגם של אותה חצי שעה של אכילה ביחד.

היו"ר ש. ארבל:

צריך לצאת מנקודת ראות אחת - אנחנו מדברים כאשר נותנים יותר מדי לעולים אז יש צרות עין. גם פה אותו הדבר. אותה אוכלוסיה שרואה שנותנים אך ורק לשכבה מסויימת יש צרות עין. תן הרגשה שנותנים אבל גם מקבלים. בלי שום ספק, אותה שכבה שהיא חלשה מקבלת יותר מאשר השכבה האחרת. יותר ומקבלת פחות. לא אלה שישלמו הרבה יש להם ילדים שיהנו מהארוחה הזאת ומיום לימודים ארוך - על זה עוד נרחיב את הדיבור.

בקשר להחלטה שהתקבלה בוועדת שרים. אותי הדאיגה יותר אילו היו מחליטים החלטה פסקנית, יתכן שהיה יותר טוב החלטה לא החלטה בשלב זה. גם במיכום שהתקבל בוועדת השרים יש דיעות שונות וכל אחד מפרש את זה אחרת.

אני אדאג לקבל את הסיכום של ועדת השרים בצורה מוסמכת ביותר. אבל זה לא ימנע מוועדת העבודה לסכם את סיכומיה לגבי דמי הביטוח שייגבו. צריכות להיות בהחלט מטרות מוגדרות. הוועדה תסכם את דעתה בעניין הזה כאחת הישיבות הקרובות.

הישיבה ננעלה בשעה 11.30